

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Halmstads Län

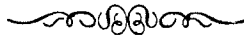
till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

EMBETS-BERÄTTELSE

för åren 1842, 1843, 1844, 1845, 1846 och 1847.

STOCKHOLM, 1851.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Halmstads Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Embets-Berättelse för åren 1842, 1843, 1844, 1845, 1846 och 1847.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Halmstads Län

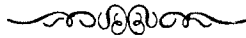
till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

EMBETS-BERÄTTELSE

för åren 1842, 1843, 1844, 1845, 1846 och 1847.

STOCKHOLM, 1851.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§. 1. Länets allmänna beskaflenhet.....	3.
§. 2. Invånare.....	3.
§. 3. Näringar.....	9.
Jordbruket.....	9.
Boskapsskötseln.....	14.
Hästafoveln.....	14.
Fårafveln.....	15.
Skogar.....	15.
Bergsrörelse.....	17.
§. 4. Fabriker och Binäringar.....	17.
1:o Annestorps bomulls-spinneri.....	17.
2:o Herr J. R. Wallbergs klädes-fabrik i Halmstad.....	17.
3:o Stjernarps och Marbäcks Pappersbruk.....	18.
4:o Tegelbruk.....	18.
Jagten.....	18.
Fisket.....	18.
Sjöfart.....	20.
Slöjder.....	20.
§. 5. Politisk Författning.....	21.
§. 6. Kammarverk.....	22.
§. 7. Politi.....	22.
§. 8. Flygsandsfälten.....	26.
För flygsandens hämmande äro följande belopp af allmänna medel använde, nämligen.....	28.
§. 9. Städer.....	29.
Kongsbacka.....	29.
Warberg.....	30.
Falkenberg.....	32.
Halmstad.....	32.
Laholm.....	35.

Tabellbilaga

Tabell för Städerna inom Halland, för åren 1842 med 1847

Tabell för Landet inom Hallands Län, för åren 1842 med 1847

Underdånig Berättelse om tillståndet i statistiskt och ekonomiskt
hänseende inom Halmstads län åren 1842, 1843, 1844,
1845, 1846 och 1847.

Den berättelse, jag har att i ekonomiskt och statistiskt hänseende afgifva om det till min styrelse anförtrödda Hallands län, bör, då den sista slutar med år 1841, enligt Eders Maj:ts nådiga Cirkulär-bref af den 22 December 1848, sträcka sig till 1847 års slut, och omfattar således en tidrymd af sex år.

Till den år 1847 af Topografiska-Korpsen utgifna karta öfver länet har utkommit en beskrifning, kallad "*Topografiska och Statistiska uppgifter om Halmstads län*". Denna beskrifning, grundad på, dels authentika handlingar, dels i orten vunne upplysningar, upptager mera fullständigt än en berättelse sådan som denna kan lemna, hvad som rörer länets längd, bredd, gränser, sjöar, strömmar, berg, kuster och utseende; hvadan och då ett upprepande deraf här antingen skulle blifva af- eller omskrifning af nämnde berättelse, jag underdånigst vågar till densamma hänvisa i fråga om

§. 1.

Länets allmänna beskaffenhet,

som, enligt det för denna berättelse fastställda formulär, först borde beskrivas. Jag öfvergår derföre till

§. 2.

Invånare.

Enligt de förut afgifne berättelserne, grundade på mantals-längderne, utgjorde folkmängden i Hallands län

år 1822: skattdragande	46,444.
skattfrie	34,322.
	<u>80,766.</u>

år 1827:	skattdragande	46,830.	
	skattfrie	38,923.	85,753.
år 1831:	skattdragande	47,774.	
	skattfrie	40,084.	87,858.
år 1836:	skattdragande	51,495.	
	skattfrie	40,246.	91,741.
och år 1841:	skattdragande	52,915.	
	skattfrie	41,169.	94,084.
hvarjemte mantals-längderne utvisa:			
år 1847:	skattdragande	55,871.	
	skattfrie	42,379.	98,250;

deraf 47,334 mankön och 50,916 qvinkön:

men, enligt Tabell-kommissionens förslagsberäkning för år 1845, skulle folkmängden vara något större, eller 100,410 personer.

Af förutnämnde 98,250 bo 6,556 i städerna och 91,694 på landsbygden. Befolkningen har således på 25 år ökats med 17,484 personer, eller nära 22 procent, hvilket för år utgör 0,88, således mindre än medeltalet af folkmängdens tillökning i hela Riket under samma tidrymd, på sätt inhemtas kan af Tabell-kommissionens sednaste sammandrag, der procenten räknas till 1,102. Rådfrågas åter nativitets- och mortalitets-tabellerne, så visar sig, att de föddas antal i medeltal öfverstiger de dödas med 787 personer; men då nu tillökningen för desse 25 år endast utgör 700 personer om året, måste skillnaden, eller 87 personer, antagas hafva årligen afflyttat från länet. Dessa hafva begifvit sig dels till det närbelägna Götheborg, der bättre arbetsförtjenst för den sträfsamme och ordentlige är att vinna, dels på utrikes sjöresor, derifrån de stundom alldeles icke, stundom först efter en längre tidrymd återvända, och dels till Skåne, hvarest flere af allmogen om hösten de sednare åren, dock i mindre antal än förr, söka trösk-arbete, och några sedan qvarstanna.

På landsbygden är befolkningen mycket olika fördelad, så att då i Fjäre fögderi mer än 3,500 invånare kunna räknas på qvadratmilen, finnas i Laholms fögderi endast omkring 1,680.

Strandsocknarne i norra delen äro i allmänhet de tätast bebodde, men så snart flygsands-fälten börja vidtaga, minskas befolkningen utmed kusten. I de intill Westergöthland och Småland gränsande, bergige, af en mängd

mossar och hedar uppfyllde socknar är dock befolkningen minst, ja Tönnersjö socken, på en yta af nära en kvadratmil, har endast 862 invånare.

Folkets bildning har varit mycket försummad af bristande tillgång på nödige skolor. Sådane hafva tillforene funnits endast i några få socknar samt vid större egendommar, och barnundervisningen, utöfver den föräldrarne sjelfve lemnat, har merendels bibringats af kringvandrande lärare, hvilkas hela kunskapsmått bestått uti innauläsning, i förening stundom med förmåga att kunna skrifva. Genom Kongl. Stadgan om folkundervisningen i Riket, af den 18 Juni 1842, är anbefaldt att inom hvarje socken bör finnas minst en, helst fast, skola, med vederbörligen godkänd lärare; och, till åttlydnad häraf, hafva uti 77 socknar dylika skolor kommit till stånd inom 1847 års slut, så att vid samma tid skolor fattades endast i nio socknar, hvilka dock vidtagit förberedande åtgärder för iordningbringandet af denna, för det uppväxande släktets uppfostran och utbildning till sedlighet och dygd, så maktpåliggande angelägenhet. Verkningarne af desse vidtagne åtgärder hafva icke ännu kunnat visa sig, dock kan som ostridigt antagas, att folkbildningen inom länet är uti framåtskridande.

Inom olika delar af länet är folklynnnet äfven olika; i norra delen häftigt uppbrusande och benäget för sjelfhämd, i medlersta delen något mera fogligt, i förening dock med sjelfständighet, i södra delen åter mera undergifvet och slafviskt. Uti föregående årens berättelser är detta anmärkt, och på sex år förändrar sig ej folklynnnet.

Utaf de berättelser Herr Justitie Stats-Ministern afgifvit om förhållandet emellan för brott och förseelser anklagade och sakfällde personer å ena, samt folkmängden i länet å andra sidan, inhemtas att en sakfälld

år 1842	kommit på hvar	88:de
» 1843	93:dje
» 1844	93:dje
» 1845	89:de
» 1846	89:de
» 1847	105:te af länets invånare.

Att grunda något bestämdt omdöme om folkets sedlighet på grund af dessa siffer-förhållanden torde vara väl mycket vågadt, enär många af de sakfällde äro kringstrykare, och således ej kunna räknas till den egentliga kärnan af folket, eller tillhörande andra län, dels ock åtalens, och, i följd häraf, de sakfälldes antal beror på det nit, hvarmed vederbörande åklagare fullgöra sina tjenste-åligganden. Dryckenskapslasten är beklagligen ännu alltför

allmän i de mindre välmående socknarne, särdeles skogsbyggden, till en del härrörande deraf, att invånarne nödgas med sine skogsprodukter göra långväga resor, derunder de slita ondt, och tillita bränvinsflaskan, såsom ett döfningsmedel; men deremot är det glädjande förnimma, huru denna last aftager i den mån upplysningen stiger, välmågan ökas och begäret efter ädlare förströelser lifvas.

Till brottens minskning skulle otvifvelaktigt bidraga om cellfångelser äfven i detta län blefve inrättade, så att den, på brottets bana första gången inträdande, kunde undgå sättas tillsammans med äldre grofva brottslingar och af dem varda ytterligare inöfvad i laster och brott; dock, om ändamålet med cellfångelser icke skall förfelas, måste fängtransporterne på annat sätt, än hittills, besörjas så, att gemensamhet emellan fångar, äfven under dem, undvikas.

De häktades antal har, efter afdrag af transportfångar och för skuld bysatte personer, varit:

1842	439 män	94 kvinnor	Summa.
1843	415	73	533
1844	494	69	488
1845	473	53	563
1846	431	81	526
1847	538	92	512
Summa 2,790 män		462 kvinnor	3,252
eller i medeltal	465 »	77 »	542

Häraf hafva varit anklagade:

	För stöld		För lösdrifveri och försvarslöshet.	
år 1842	105 män	30 kvinnor	146 män	40 kvinnor
år 1843	188	23	107	28 »
år 1844	120	11	147	28 »
år 1845	54	10	172	18 »
år 1846	127	23	139	29 »
år 1847	162	28	170	39 »
Summa 696		125	881	182
eller i medeltal	116 nära	21	147 nära	30

Kostnaderne för fångars transport och underhåll, eller med ett ord hela fångvården hafva uppgått till:

år 1842	9,162:	15.	8.
» 1843	10,493:	38.	9.
» 1844	8,704:	43.	6.
» 1845	8,267:	21.	2.
» 1846	11,023:	11.	5.
» 1847	13,467:	10.	2.

Tillsammans 59,118: 44. 8.

och alltså i medeltal 9,853 R:dr 7 sk. 5 $\frac{1}{4}$ rst.

En stor del af lösdrijfvarne utgöres af sådane personer, som tillhört Warbergs i början af 1830:talet upplösta garnisons-församling, samt deras barn och afkomlingar; härrörande sig detta till stor del deraf, att på samma gång ej bestämdes, hvilken församling, antingen Warbergs eller Träslöfs, den upplösta garnisons-församlingen borde tillhöra. Dess medlemmar, som egentligast äro att betrakta såsom fattighjon, hafva derföre företagit sig vandra omkring, förskjutne hvarhelst de velat sig nedsätta; men ett annat förhållande är nu att emotse, sedan, genom Eders Maj:ts nådiga Förordning om fattigvården i Riket, stadgadt blifvit, att fattigvårds-styrelsen inom hvarje socken skall draga försorg om der befintlige fattige, med rätt att sedan söka sin ersättning af annat samhälle eller staten. Nämnde nådiga Stadga, så väl som Eders Maj:ts nådiga Förordning om försvarslöse personer af den 29 Maj 1846, hvarigenom en hvar berättigas fritt välja vistelseort, äfvensom rättigheten att häkta blifvit inskränkt, hafva visat sig ganska ändamålsenlige, och antalet af lösdrijfvarne på sednare åren betydligt aftagit; hvarom nästa berättelse kommer att närmare redogöra.

I enlighet med föreskriften i Kongl. fattigvårds-stadgan hade nära alla församlingar inom länet före den 1 November 1847 upprättat, och till min fastställelse insänt särskilda reglementen för fattigvården; men några af dessa reglementen voro dels så ofullständiga, dels emot högstberörde stadga så stridande, att de måste underkännas, med föreskrift för församlingarne att inom den 15 Januari 1848 insända andra förslag, hvilket sedermera skett.

1842 års knäppt medelmåttiga, samt 1843 och 1846 årens långt under medelmåttan erhållne skördar satte allmogen inom länet tillbaka uti välstånd. På våren 1847 uppjagades priserne på all spaumål till en ovanlig höjd, en följd af efterfrågan deraf på utländska marknaden, så att arbetaren och den mindre jordägaren inom flere socknar, särdeles i norra och medlersta delarne af länet, råkade i verklig nöd. Till densammans afhjelpande beviljade Eders

Majt nådigst af undsättningsmedlen ett belopp af 80,000 R:dr Banko, med vilkor, att hälften deraf skulle återbetalas vid 1847, och andra hälften vid 1848 årens uppbördsstämmor, och fingo nådigst 600 R:dr deraf användas såsom gåfvor till mindre bemedlade.

Antalet af de handlagda lagsöknings-målen och af de för skuld uti bysättnings-båkte insatte personer, har uppgått år

				B:ko R:dr	sk.	rst.		
1842 till	2,165	mål	3,104	personer	69,049:	—	—	10 bysatte.
1843 »	2,655	»	3,917	»	144,029:	13.	2.	2 »
1844 »	3,091	»	3,091	»	189,946:	—	—	11 »
1845 »	3,253	»	4,224	»	175,302:	28.	—	23 »
1846 »	2,608	»	3,332	»	121,518:	30.	1.	19 »
1847 »	2,219	»	2,956	»	97,762:	10.	—	17 »

Häraf visar sig, att det största antal lagsökningar förekommit under loppet af år 1845, hvartill orsaken är att söka uti 1843 års svaga skörd, ty en stor del af desse lagsökningar härrörde från inrop å spanmåls-auktioner, hållne på våren 1844, och med betalnings anstånd till samma års slut.

Ett ej obetydligt hinder emot en allmännare välmåga ligger, enligt min tanka, uti den obegränsade hemmans-klyfningen, och isynnerhet uti undantags-systemet. Sällan behåller någon bonde sitt hemman så länge han äger krafter öfrige att bruka det, än mindre till sin död, utan öfverlåter detsamma vanligen vid 55 å 60, och ej sällan vid yngre år, åt barnen, eller säljer det till främmande, i hvilketdera fallet som helst, med vilkor af försörjning genom undantag af jord eller i natura prestationer; i förra fallet förbehålles den bästa jorden, med förbindelse för nya åbon att sköta densamma, och i det sednare är underhållet af spanmål, sofvel m. m. så rundeligt tilltaget, att afträdaren icke vidare befattar sig med arbete eller annan nyttig sysselsättning, utan blifver med hustru och flera barn en lärande medlem i sambället. På sådant sätt uppkomma ej sällan flere undantag på ett och samma hemman, och vanligen har åbon, som måste bruka både sin och undantagarens jord, samt ansvara för alla allmänna onera, den sämste delen deraf. Följden häraf är modlöshet och fattigdom, som ofta vållar ovilja och hat till upphofvet dertill, samt dessutom emellan föräldrar och barn en beklaglig osämja. Slik afsöndring af jord är dessutom ganska hinderlig för jordens ordentligare bebrukning och en ändamålsenlig cirkulation.

Berörde

Berörde undantagssystem har ock börjat tillämpas af torpare, ehuru lyckligtvis ännu slika fall icke särdeles ofta förekomma.

§. 3.

Nüringar.

Deribland intager *jordbruket* främsta rummet.

Höks, Tönnersjö, Halmstads, Åhrstads, Faurås och Himble häraders slättbygd, belägen i sträckning efter hafvet, har sandmylla till den rådande jordmänen, blandad med ör, samt till mindre grad lerjord, som blott här och der förekommer.

Denna slättbygd är till större delen laga skiftad, i följd hvaraf odlingarne betydligt framgått; men, med undantag af possessionaterna å större egendomar samt en och annan ståndsperson på mindre hemman, hvilka bruka jorden på ett rationelt sätt, medelst träda, rotfrukter samt omvexling af säd och artificiella grässlåg, är ett så beskaffadt brukningssätt icke infördt, utan i dess ställe nyttjas, på förfädrens vis, ensäde, och inga grässlåg utsås. Då åkern, genom de flere efter hvarandra tagna grödorna blifvit utsugd, ligger den ofta flera år alldeles ofruktbar. Den naturliga ängen har på de sednare 25 åren visat sig vara, i afseende på bördigheten, i märkbart aftagande, och höet får ersättas af det, genom de utvidgade odlingarne, ökade halmfodret. Allmänneligen trädas ej, utan utsås, efter gödning om hösten, råg, och derefter antingen råg ånyo eller blandsäd, och sedan hafra. Potäter odlas på flere orter uti stor mängd, och afyttras till de större brännerierna.

Uti nämnde häraders skogsbygd är åkerjorden ör- och sandmylla af inskränkt vidd, som derföre årligen besås, utan att trädas eller gå i vaxelbruk med grässlåg. Odlingarne äro sällsynta, men jorden brukas med mera omsorg och gödslas oftare, så att sädesafkastningen på lika rymd är högre än på slättbygden. Fjäre, Wiske och Himble häraders jordmän från hafvet till Götheborgs och Elfsborgs läns gräns är hufvudsakligen lerjord af ypperlig beskaffenhet, dock förekommer stundom äfven der ör- och sandmylla. Slätterne afbrytas tätt och ofta af kala och ofruktbara bergsträckningar. Laga skiftena hafva i denna del af länet gått betydligt framåt, men ägovidden till hemmänen är högst inskränkt. Äfven här brukas jorden på gamla sättet, men, i anseende till sin naturliga bördighet, gifver den någorlunda gräsväxt vid dess

igenläggning för ändamålet att valla sig och blifva tjenligare för besående med lin, som mycket odlas och med fördel begagnas i Wiske och Himble härader, der linnetillverkningen som husslöjd idkas. Här odlas hvete, föga råg, mest korn och bönor, en del trindsäd, och mindre hafra. Höbolet är inskränkt, men bönor och trindsäd ersätta denna brist.

Betydliga förbättringar i jordbruket hafva dock, äfven hos allmogen, börjat visa sig medelst begagnande af bättre och ändamålsenligare redskap, jordens trädande, foderväxters utsående, utdikning m. m.; men ännu är detta antal inskränkt; dock är att hoppas, att dels exempel från de större egendomarne, dels de bemödanden, hushållnings-sällskapet, efter dess år 1845 förändrade organisation, användt, skola så småningom verka till ett bättre. Hägen för utdikningar och nyodlingar har dessutom i trakten af Warberg i hög grad väckts genom den föresyn, som lemnats medelst den väl lyckade upprensningen af Himble- och Tollereds-årne. Genom det förra arbetet, hvilket år 1846 fullbordades, och samma år den 7:de och 8:de Oktober afsynades, dervid det befanns verkställt i öfverensstämmelse med plan och föreskrifter, hafva 2,150 tunnland, förut vattendränkt mark, blifvit odlingsbara, och äro deraf redan odlade och sädesbärande omkring tvåhundra tunnland. Jorden består till största delen af djup mylla på ler- och mergelbotten, samt är så jemu och stenfri, att densamma kan upptagas med vanlig plog. Kanalen, eller nya strömfåran, som dels följer åns förra läge, dels erhållit en alldeles ny riktning, utgör i längd 18,922 $\frac{1}{2}$ alnar, samt håller en bredd från 20 till 40 fot, med ett djup af 6 till 8 fot. Till företagens bedrifvande har Staten genom anslag bidragit med 6,800 R:dr, samt jordägarne med omkring 14,000 R:dr Banko; utgörande således hela kostnaden 20,800 R:dr Banko, eller ej fullt 9 $\frac{1}{4}$ R:dr för tunnlandet.

Tollereds kanal, hvarigenom 1,800 tunnland, äfven vattendränkt äng, betesmark och torfmossar, blifvit försatte i odlings- och användbart skick, är 12,000 alnar lång, med en bredd från 12 till 20 fot, och ett djup af i allmänhet 7 fot; kostnaderne för detta arbete kunna icke noga bestämmas, emedan jordägarne, dels med eget, dels med legdt folk utfört det mesta deraf, men i det minsta kunna de kalkuleras till 6,000 R:dr Banko utöfver statsanslaget, 3,200 R:dr Banko, således tillsammans 9,200 R:dr, eller 5 $\frac{1}{4}$ R:dr för hvarje tunnland. Å den först utdikade marken fortgå odlingarne genom bränning, och kunna omkring 300 tunnland redan anses odlade, dervid kostnaderne, efter jordens olika beskaffenhet, varierat från 13 R:dr 16 sk. till 15 R:dr tunnlandet.

Det har redan visat sig, att odling genom bränning är mest fördelaktig på denna jord, som på lerbotten består af förruttnade vegetabilier, ifrån en half till en alns djup. Vanligen besås bränningen tidigt om hösten med råg, och deri påföljande vår gräsfrö; och hafva så väl härefter, som efter vårsåd härliga skördar erhållits. Dessa föredömen äro, i förening med fortgången af laga skiften inom länet, ostridigt auledningen till den skyndsamhet och kraft, hvarmed odlingar och utdikningar börja bedrifvas.

Det vigtiga företaget af Ramsjöns sänkning, samt de ofvan och nedan liggande vattensjuka markers utdikning, har allt hitintills varit fördröjdt genom rättegångar, som uppstått rörande priset på en qvarn, hvilken för ändamålet borde inlösas och rifvas eller flyttas; och upprensningen af Tvååkers-ån, som länge varit i fråga, uppehålles äfvenledes genom rättegång om inlösning och utrifning af några ålfisken utaf ganska ringa värde, i förhållande till den nytta, som skulle tillskyndas genom den vattendränkta markens utdikande, hvarigenom den sedan blefve odlingsbar.

Enär jag nämnt, det jordens laga skiftande föranledt till bättre bruknings-sätt emot förr, då den låg i tegskifte, och den ena grannen, i sättet för jordens brukande, i väsendtlig mån var af den andre beroende, torde det vara af vigt känna till hvad grad laga skiftesförrättningarne fortgått inom länet; och jag får derföre meddela följande sammandrag, grundadt på de årsberättelser, som från förste Landtmätaren i länet inkommit; dock hafva de efter laga skifte verkstälde åbodelningar ej deri ingått.

	Bolstäder.		Ammite eller skif- lade bonman.	Areal.					
	Utmätande.	Övarboende.		Inrösningsjord.			Afrösnings- jord.	Impedimen- ter.	Summa.
				Åker.	Äng.	Uppod- lingsbar mark.			
År 1828	42	104	54 $\frac{1}{2}$	1,722	2,521	685	2,804	75	7,807
» 1829	28	68	30 $\frac{1}{2}$	703	1,509	901	4,338	385	7,836
» 1830	51	142	74 $\frac{3}{4}$	1,870	2,083	1,546	9,639	190	15,328
» 1831	52	126	53 $\frac{1}{2}$	1,696	1,760	698	7,623	168	11,945
» 1832	41	143	62 $\frac{1}{2}$	2,201	1,940	1,344	6,621	169	12,275
» 1833	52	190	85 $\frac{1}{2}$	2,725	2,509	1,621	7,742	347	14,944
» 1834	56	91	41 $\frac{1}{2}$	1,584	2,405	1,427	5,460	225	11,101
» 1835	57	80	47 $\frac{1}{2}$	1,355	1,703	1,002	2,829	399	7,288
» 1836	52	62	34 $\frac{1}{2}$	1,461	1,058	830	2,224	146	5,719
» 1837	109	204	98 $\frac{1}{2}$	3,067	3,459	1,055	13,768	689	22,038
» 1838	26	56	39 $\frac{1}{2}$	778	1,150	669	5,911	139	8,647
» 1839	36	61	25 $\frac{1}{2}$	883	1,282	517	4,191	217	7,090
» 1840	131	154	84 $\frac{1}{2}$	2,779	3,387	1,631	9,479	138	17,414
» 1841	64	135	56 $\frac{1}{2}$	2,384	1,371	820	7,072	74	11,721
» 1842	71	106	45 $\frac{1}{2}$	1,142	1,837	476	5,154	155	8,764
» 1843	145	129	91 $\frac{1}{2}$	3,223	2,696	1,928	10,952	134	18,933
» 1844	67	115	50 $\frac{1}{2}$	2,107	2,218	1,300	5,378	261	11,264
» 1845	125	127	84 $\frac{1}{2}$	2,898	3,061	1,501	8,855	326	16,621
» 1846	111	140	60 $\frac{1}{2}$	2,927	3,217	1,641	7,294	351	15,430
» 1847	86	124	51 $\frac{1}{2}$	2,325	2,509	837	6,397	176	12,244
Summa	1,402	2,357	1,169 $\frac{9}{16}$	39,830	43,675	22,429	133,711	4,764	244,409

Af denna tablå visar sig således, att afrösningsjord och impedimenter utgöra vida mer än hälften af arealen, samt att efter mantal räknadt $\frac{3}{4}$ delar, men efter rymden endast obetydligt öfver $\frac{1}{4}$ del af länets vidd undergått laga skifte; dock är härvid att märka, det många egendomar och enstaka hemman finnas, hvilka, redan från grannars ägor skiljda genom fastställda rågångar, aldrig komma att undergå laga skifte.

Till underlättande af laga skifteskostnaderne och beredande af lindring uti de dermed åtföljande kostnader, hafva, såsom utflyttnings-bidrag, af allmänna medel erhållits:

år 1842	5,207:	32.	—	
» 1843	4,636:	32.	—	
» 1844	3,548:	16.	—	
» 1845	6,065:	16.	—	
» 1846	5,343:	20.	6.	
» 1847	3,528:	22.	2.	28,329: 42. 8.

Vid jämförelse emellan den tabell för landet, som finnes bifogad 1822 års berättelse, och den som underdånigst härhos bilägges, inhemtas, att utsädet af alla slags säd uppgick

år 1822 till	62,497 $\frac{1}{2}$	tunnor,
och år 1847 till	79,384 $\frac{13}{4}$	tunnor.
Att medelafkastningen, efter afdrag af utsädet, beräknades		
år 1822 till	217,233	tunnor,
och år 1847 till	292,142 $\frac{23}{4}$	tunnor.

Att utsädet af potäter utgjorde:

år 1822	15,948 $\frac{1}{4}$	tunnor,
och år 1847	32,792	dito;

samt att afkastningen af denna rotfrukt, efter afdrag af utsädet, skattades

år 1822 till	118,697	tunnor,
och år 1847 till	230,972	tunnor.

Utsädet af alla sorter säd är under dessa 25 år således ökad med nära 25%, och afkastningen har äfven, i proportion efter utsädet, stigit; men oakadt 3/4dels sekels kultur, lemna jorden högst obetydligt högre afkastning. ty korntalet år 1822 och 1847 är ungefär enahanda. Potates-frukten odlas nu dubbelt emot 1822, hufvudsakligast för bedrifvande af bränvinsbränning. Antalet af bränvinspannor har under tiden från och med år 1842 till 1847 år efter år aftagit; och bränvinsskatten betydligt minskats, sålunda:

år 1842	3,541	pannor, och	21,416:	21.	6. r.	i skatt
» 1843	3,067	17,797:	14.	—	»
» 1844	3,071	18,981:	39.	1.	»
» 1845	2,915	17,956:	4.	6.	»
» 1846	2,610	15,709:	46.	6.	»
» 1847	2,235	13,822:	31.	—	»

Detta oaktadt, vågar jag anse, det afverkningen af bränvin är nu större än förr, i följd af de förbättringar denna näringsgren vunnit; synnerligast i hastigheten vid de brännerier, som drifvas med ånga. Förutom potäterne uppsluka brännerierna en myckenhet säd, men spanmåls-afkastningen är likvisst för länets behof tillräcklig, så snart ej missväxt inträffar.

Boskapsskötseln. Visserligen har antalet af kreatur något ökats under de 25 åren från 1822 till 1847; men med undantag af några större egendomar, der en bättre hushållning är införd, vidhålles ännu i allmänhet den gamla principen att svälta fram kreaturen. De äro derföre i allmänhet små, och någon mera utmärkt inhemska race är ej utbildad, ehuru väl, genom ett klokt urval och rikligare fodring, en sådan borde kunna skapas, ty en och annan gång påträffas, äfven hos allmogen, både vackra och goda kreatur. Erfarenheten har ock visat, att Halländska bondkor, uppköpta till Skåne, efter några få års kraftigare sommarbete och vinterfodring, vuxit och så utbildats, att de ej varit igenkänliga. På Dömostorps och gamla Skottorps egendomar, tillhörande Ryttmästaren P. Möller, fortfar den Engelska korrthornade, eller Durhamsracen, att väl trifvas, och måhända intager denna ladugård ännu första rummet i hela Riket. Löjtnant Lilliehöök har till sina egendomar införskrifvit vackra kreatur af Ayrshire-racen, och Possessionaten Dann på Tjölöholm har utmärkta kreatur af alla slag, likaledes af Engelskt ursprung.

Å länets landsbygd underhöllos, enligt krono-fogdarnes förslag:

	år 1822	år 1847	tillökning
Hästar	12,929	14,111	1,182
Oxar	7,534	13,376	5,842
Kor	37,087	37,840	753
Ungboskap	17,311	24,058	6,747
Svin	13,013	18,727	5,714
Getter	367	1,249	882

Måhända är denna beräkning väl hög och torde tåla någon afsprutning, särdeles hvad oxar vidkommer.

Hüstaflveln. För densammas upphjelpande hafva nästan årligen från Flyinge hingst-depôt ankommit tvänne landtbeskällare, som varit stationerade halfva betäcknings-tiden i norra delen af länet, uti trakten af Warberg, och andra halfva tiden i länets södra del, i närheten af Halmstad. Dessutom har hushållnings-sällskapet genom premier för uppfödde goda och vackra unghästar sökt uppmuntra och väcka håg för hästkulturen; dock hafva några synnerliga verkningar deraf hittills icke försports. Årligen införskrifvas ifrån Danmark ett betydligt

antal hästar, både till städerna och till de större egendomar, der hästar, fast ej uteslutande, vid åkerbruket användas, och vanliga priset på ett par goda Danska arbetshästar är ifrån 600 till 700 R:dr Riksgäld. Förr, då utmarkerne lågo samfalte, uppfödtes med ringa kostnad, särdeles i trakten af Warberg, ganska uthållige hästar, hvilka, lika den Öländska, nära hela året igenom gingo ute; men efter det laga skiftena kommit i gång och utmarkerna inkräktats, har hästkulturen aftagit. Ett väsendtligt hinder mot dess uppkomst ligger deri, att allmogen börjar begagna hästen redan i tredje året, innan den ännu är utbildad, äfvensom att betet i allmänhet är alltför magert för hästen. Därföre finnas ock uti socknarne närmast Smäländska och Westgötha gränsen nästan inga hästar, utom på de hemman, som äro anslagna till utgörande af reservskjuts vid der befintlige gästgifvaregårdar. I stället begagnas oxar och äfven kor både till jordens drifvande och till transporter, särdeles af timmer och trädvaror till städerna.

Färafveln. Antalet af underhållna får, år 1822 beräknadt till 60,873, upptages 1847 endast till 60,066, och har således minskats med 800 st. Orsaken härtill måste ligga äfven deri, att utmarkerne till flere hemman blifvit inkräktade, och betesmarkerne för fåren sålunda förminskats. Fåren äro i allmänhet små och grofullige, synnerligast der de födas på ljungbeten och med ljungblandadt foder. Skottska får, af den så kallade Chivist-racen, trifvas väl, kunna gå ute nära hela vintren, och gifva både bättre och rikligare ull än landets vanliga får; men ännu är denna får-race sällsynt bland allmogens färhjordar,

Skogar. "Skogsbruket", heter det uti den förtjenstfulla beskrifningen, kallad topografiska och statistiska uppgifter om Halmstads län, "är den viktigaste bland länets binäringar, och täflar på många ställen med, om ej öfverträffar, jordbruket i fråga om afkastning. Men skogstillgångarne aftaga synbart med hvarje år, och blifva allt mer och mer otillräcklige för de ständigt växande behofven. Hela strandbygden är, med få undantag, skoglös, och af den fordna, ännu så kallade skogsbygden företer största andelen blott kala höjder och ödsliga hedar, der, så långt ögat kan se, ingen annan växt än ljung upptäckes. Några icke obetydliga skogstrakter återstå dock ännu, såsom i Fagereds, Thorups, Slättåkra, Enslöfs och Breareds socknar, samt spridda lemningar af skogar i socknarne utåt Westgötha- och Smäländs-gränsen, äfvensom smärre lundar inuti landet. Björk- ek- och bok-skogar finnas äfven i östra och medlersta delarne af landet samt här och der på strandbygden, de flesta och största likväl tillhörande sätesgårdar och dem underlydande hemman. Inom

"dessas områden träffas ännu sparade tillgångar af så väl löf- som barr-skogar, "omsorgsfullt vårdade, och, med hänseende till deras framtida bestånd, behandlade efter fordringarne af en ordnad skogshushållning".

"Sperlingsholms- och Stjernarps-godsen äro isynnerhet utmärkte för skogsplanteringar i stor skala; äfvensom för infredande af sjelfsådde skogsparker".

"Helt annat är förhållandet med allmogens skogar, hvilka öfverallt bära vittne om en ohejdad förstöring, föranledd ej endast af stundens tvingande kraf, än ock af den liknöjdhet och brist på omtanka för framtiden, som städse visar sig hos allmogen. Bonden har i allmänhet icke sinne för den trefnad, som skogar och träd gifva hans hembygd; sällan uppdrager och vårdar han träd i sin omgifning; men för de obetydligaste ändamål är han istånd att fälla det enda träd, som pryder hans bostad och ger den skygd emot stormarne".

"Alltför tydligt visar sig också härjningen af ekskogarne ifrån den tid, då skatte-allmogen fick lösa sig till ägande- och nyttjande-rätten öfver dem; och bokskogarne, som fordom utgjort Hallands rikedom och prydnad, glesna och försvinna med hvarje år i de trakter, der allmogen är öfver dem rådande".

"Öfverallt der skogarne varit åtkomlige och afsättningen af deras produkter förmånlig, visar sig skogsbristen i starkt tilltagande. Strandbygdens behof af skogsvaror måste redan hemtas utom länet. Det byggnadsvirke af timmer, plankor, bräder m. m., som förbrukas i Kongsbacka och kringliggande strandsocknar, kommer från Bollebygds härad i Elfsborgs län".

"En stor del af skogsvaror, som säljas i Warberg och strandbygden deromkring, äro från Kongsäters och Thorestorps församlingar i Elfsborgs län, och södra Hallands kustland får det mesta af sitt byggnadsvirke från Småland".

"I stället för ved nyttjas allmäuligen bränntorf, ej mindre å slätt- och strandbygden, än i trakter som ännu bära namn af skogsbygder; men torfmossarne äro på många ställen starkt medtagne, och deras tillgångar, långt ifrån att vara outtömlige, äro icke allestädes tillräcklige. Brist på bränntorf visar sig kännbart i södra Halland, der ängstorf måste tillgripas och såsom bränsle begagnas, till oersättlig skada för ängsmarken".

"Hvad ännu från länets skogar kan afyttras af bjelkar, spiror, bräder, plank m. m. finner alltid afsättning å slättbygden, synnerligen i städerna, från hvilka sådana varor till icke obetydligt belopp årligen utskippas. Ved af bok och björk har under sednare åren blifvit en förmånlig handelsvara, och vedpriserne, i följd deraf, mer än fördubblade".

"Tillverkning

"Tillverkning af tunnor, synnerligen af tunnstäfver och bottnar, utgör en allmän husslöjd öfver allt der ek- och bok-skogar, eller lemningar af sådane ännu finnas att tillita. Produkterne afsättas i Warberg, Falkenberg och Halmstad, hvarifrån de sedan skeppas på Norrige och till någon del äfven på Skåne och Danmark. Man räknar försäljningen endast från Warbergs fögderi till 15 å 20,000 Rdr om året. Någon ersättning för de nedhuggne skogarne är vid denna näringsgren icke att påräkna, och huru ringa den arbetsförtjenst är, med hvilken allmogen får åtnöja sig, kan slutas deraf, att ett tjog tunnstäfver, det mesta en arbetare kan på en dag tillverka, betalas af köpmännen med 8 högst 9 skillingar, som för ett parlass, utgörande 40 tjog, forsladt 2 å 3 mil, gör endast 6½ till 8 Riksdaler".

Härtill får jag lägga, att så länge inom länet icke finnes, utom sandplantören, annan skogsbetjening än den för både Skåne och Halland gemensamme Öfver-Jägmästaren, hvars verkningskrets är vidsträcktare, än att han kan medhinna åt skogshushållningen och, i sammanhang dermed, torfmossarne inom detta län egna någon särdeles uppmärksamhet, en bättre behandling med skogar och torfmossar, som till ytterlig grad vanvårdas af allmogen, icke är att hoppas.

Bergsrörelse. Det inom länet belägna Rydö jernbruk, som år 1841 åter upptogs, efter 20 års nedläggning, har, såsom grundadt på köpe-tackjern från aflägsna bergslager utom länet, endast få år ägt bestånd, och är, efter ägarens irakade obestånd, nu åter nedlagd.

I ett berg på gränsen emellan Wapnö och Holms socknar finnes en skifvig, rätklufven stenart, som under de sednare åren blifvit bruten, och med fördel begagnad vid hamn- och brobyggnader i Götheborg, Halmstad och Malmö, hvarigenom en tillfällig arbetsförtjenst, vissa år uppgående till flere tusende Riksdaler, blifvit orten tillskyndad. Denna samma stenart är äfven påträffad i Harplinge socken, vid Gullbrandstorps och Hålabäcks byar, och bearbetningen deraf börjad, genom föranstaltande af Majoren och Riddaren Gjers i Götheborg, som åtagit sig en större leverans deraf till Köpenhamn.

§. 4.

Fabriker och Binäringar.

De fabriker inom länet, som förtjena att nämnas, äro:

1:o *Annestorps bomulls-spinneri*, i Lindome socken af Fjäre fögderi, som år 1841 sysselsatte 19 äldre personer och 81 barn, för en tillverkning af 180,000

Å garn, i värde ansedde till 60,000 R:dr Banko, har under denna tid blifvit så utvidgadt, att der nu äro 36 spinnstolar i gång, med en arbetspersonal af 177 personer, och en tillverkning af 983,400 Å bomullsgarn, derå värdet beräknats till 483,778 R:dr Banko.

2:o Herr J. R. Wallbergs klädes-fabrik i Halmstad, för tillverkning egentligen af gröfre kläden i och för arméens behof, bibehåller det välförtjenta förtroende, den sedan flere år haft för god och säkert färgad vara, till billigt pris. Der sysselsattes år 1847 en arbetspersonal af 125 personer, och tillverkningen samma år bestod af 43,076½ alnar kläde, 628½ alnar doffel och filtkläde, 165 alnar yllefoder, 52 st. yllefiltar, 14,148½ alnar boj, alltsammans skattadt till ett värde af 140,361 R:dr Banko.

Med klädesfabriken är förenadt ett färgeri, som i färglön inbringat 1,600 R:dr Banko.

3:o Stjernerps och Marbäcks Pappersbruk, båda i Laholms fögderi, drifvas i mindre skala, och sysselsätta tillsammans endast 19 personer, oberäknadt lumpsamlare, hvilka å andra orter äro boende, och antagas i mån af behofvet. Ungefär 6,000 ris papper, af särskilda slag, tillverkas å båda bruken, och värdet derå skattas till 14,000 Riksdaler Banko.

4:o Tegelbruk finnas sex inom länet, derutaf de vid Stensjö i Eftra socken äro de betydligaste. Tillverkningen der för året uppgår till 170 å 200,000 st., som till största delen afsättas på Skåne, och inlastas vid den till bruken hörande lastage-plats.

Dessutom finnas några färgerier och garfverier på landet, men desse drifvas i ringa skala, endast för behofvet i den ort, der de finnas.

Å hemmanet Sotanäs, i Gunnarps socken, är inrättadt ett pottaske-bruk, der omkring 2,000 Å kalcinerad pottaska om året tillverkas. Priset derå är 7 å 8 sk. Banko för skålpundet.

Jagten, betydligen vanvårdad, aftager år efter år, och det mesta vilda erhålles nu från angränsande orter i Småland.

"Fisket, som särdeles i saltsjön erbjuder en betydlig inkomst, lemnas för "det mesta obegagnadt af södra Hallands kustboer. Utåt den långgrunda kusten, "som saknar hamnar och landningsställen, kunna endast små platta båtar "begagnas, hvilka i hårdt väder icke berga sig i öppna sjön. Fisket inskränkes "således till närheten af kusten, och idkas af strand-allmogen endast vid lediga "stunder och gyusamt väder, mera för dagligt behof, än till afsalu; hvaremot "Skånska fiskare från kullen och äfven Jutländska träffas utanför Hallands "kuster, någon gång afsättande sin fångst i dess städer".

"I norra delen af länet, på kusterne af Släps, Wallda, Önsala, Wäro, Torpa och Träslöfs socknar är fisket mera indrägtigt, och behandlas såsom lönande binäring. I sistnämnde socken är en fiskarby, eller så kalladt fiskeläge, hvars icke obetydliga befolkning lefver endast af fiske, och är derföre beskattad; hvarförutan åboerne å Näs och Apelviks byar i samma socken, samt å Kärra, Balgö och Getterö vid Warberg, temligen allmänt idka denna näring. För en mängd torpare, backstugu- och strandsittare utgör fisket det hufvudsakligaste, nästan enda näringsmedlet. I Önsala socken t. ex. finnas 184 hushåll, som idka jordbruk, men 276 backstugu- och strandsittare-hushåll, som endast lefva af fiske."

"Ehuru således denna näringsgren utgör ett underhålls- och bergningsmedel för en stor del af kustens befolkning, tillskyndar den icke på långt när de fördelar, som deraf kunde och borde dragas. Med de små, öppna fartyg, strandbon mäktar anskaffa och underhålla, vågar han icke aflägsna sig från sigte af landet, eller på djupet utlägga sin svaga redskap, som, i händelse af storm, lätt kan forloras, utan måste nöja sig med den fångst han för dagen kan upphemta. Merendels blir dock hans möda någorlunda ersatt, och i lyckligare fall kan fångsten uppgå till 5, 6 å 8 L \mathcal{L} för hvar fiskare. Fisken afyttras vanligen färsk eller torkad, till någon del i Götheborg, men mest i Kongsbacka och Warberg, der allmoge från det inre af landet såsom köpare insinner sig på torgdagarne. Man skattar sålunda årligen afyttrade fiskvaror till 7 å 8,000 L \mathcal{L} , bestående af torsk, koljor, hvitling, åtskillige slag af flundror, makrill med flere, samt något sill jemte hummer och ostron".

"Försök hafva blifvit gjorde att genom erbjudne förlagslån, mot låg ränta, befordra bruket af större, däckade fartyg, till användande för fiske i öppna sjön, samt att, genom upplåtande af passande lägenbet, få fiskare från kullen att bosätta sig i länet, men allt förgäfves; och det fiskeri-bolag, som i dylik afsigt år 1839 bildade sig i Halmstad, och hade från Blekinge inkallat fiskare, måste redan följande året upplösas. Man anser likväl den fördel vara med denna åtgärd vunnen, att krigboende allmoge, nu bättre och med större vinst, idkar sitt fiske än före nyssnämnde år".

"Laxfisket i länets fyra hufvudfloder är betydligt; ehuru icke så ymnigt som fordom. Rikaste fångsten sker i närmast utloppen belägna vattenfall, såsom vid Laholm, Halmstad, Falkenberg och Åhskloster. Den lax, som undkommer der uppförde stängsel eller så kallade laxgårdar, mötes af dylika vid nästa fall, och fångas äfven i lugnvatten emellan fallen. I Lagan träffas den likväl sällan ofvanföre laxgården vid Karsefallet, men i Nissan fångas den hela

"elfven uppföre, ända till Rydö bruk, på gränsen emot Småland. I Älthran "finnas flera laxfiskan, det öfversta vid Yngeredsforsen i Askome socken, "äfvenså i Wiskan, ända till dess utlopp ur sjön Wesslängen. Laxen uppgår "äfven och fångas, ehuru i ringa mängd, i de mindre vattendragen, såsom "Rolfs-ån, Himble-ån, Fylle-ån m. fl."

"I allmänhet utfaller laxfångsten mycket olika det ena året emot det andra, "och vinsten deraf låter sig, af flere skäl, icke bestämma; sannolikt kan den "dock antagas i medeltal till 7 à 8,000 R:dr om året".

Uti Knäreds och Hishults socknar tillverkas ett ej obetydligt antal väf-skedar, som af kringgående ynglingar försäljas nästan öfver hela Riket, äfvensom i Danmark och Norrige.

Sjöfart idkas äfven af allmogen i norra delen af länet, särdeles från Onsala, Wallda, Släps och Hanhals socknar, flere af åboerne derstädes äro kofferdi-skeppare, och föra fartyg på utrikes ort för rederier i åtskillige af Rikets städer. Inkomsterne af denna näringsgren låta sig svåriligen beräkna.

Stöjder. De mest utsträckta husslöjderne äro linne- och ylltillverknin-garne, linne hufvudsakligast i norra och medlersta, samt ylle i södra delen af länet. Det är egentligen qvinnan som sysselsätter sig med desse husslöjder, men stundom får man se äfven mannen deråt egna sin tid och arbetsförmåga. Af hvad på detta sätt kan hopsparas skaffar allmogen sig medel till utgörande af deras skattebidrag. Uti Fjärås och Förlanda socknar tillverkas de störste partier hemväfnader, som sedan afsättas dels till Götheborgs stad, dels till Elfsborgs län. Värdet å linnetillverkningen uppskattas till 50 à 60,000 Riksdaler, och antalet räknas till omkring 170 à 180,000 alnar.

Denna husslöjd kunde dock medföra betydligt mera vinst, om linet behö-rigen sköttes, röttes och förädlades; och, för åstadkommande af nödige och ändamålsenlige förbättringar härutiinnan, är länets hushållnings-sällskap betänkt på att vidtaga åtgärder, i förening med det välkända handelshuset Gibson & Söner i Götheborg, som mycket ifrar för lin-kulturens stegrande inom länet, och dertill lofvat anslå icka obetydliga premier.

Ylltillverkningen drifves högst i trakten af Laholm. Den utgöres af vadmal, strumpor, tröjor, flere slags täcken eller så kallade ryor, golfmattor m. m. Omkring 480 à 500,000 alnar vadmal tillverkas årligen, utom öfriga ull- och nöthårs-fabrikater. Tillverkningen sker dels af egen ull, dels af Isländsk och Jutsk ull, som af Boråshandlande utdelas till förarbetning, merendels mot så ringa arbetslön, att förtjensten icke uppgår till mer än 4 sk. om dagen, hvaremot, då varan tillverkas af eget råämne, dagsverkspriset kan

beräknas till mer än dubbelt. Denna ringa dagspenning bringar dock tillsammans för hela orten en inkomst af omkring 60,000 R:dr.

Från klädesfabriken i Halmstad hafva de sednare åren utlemnats 1,600 å 1,700 *L* ull, hvaraf 60 å 70,000 alnar blifvit förfärdigade, och sedermera i fabriken beredde till försäljning.

Uti Lindome socken tillverkas en mängd möbler: soffor, stolar, bord, byråer m. m, som sedan afsättas till Götheborg, och vidare derifrån både inom och utom Riket. Tillverkningsvärdet skattas för året till cirka 20,000 Riksdaler.

Uti Elfsåkers socken, äfvensom Fjärås sockens skogsbygd smidas liar, skäror och åtskilligt, så kalladt svartsmide, som med lätthet afyttras i kringliggande orter, för ett värdebelopp af minst 10,000 Riksdaler Banko; likväl är att befara det denna industrigren i en framtid kommer att upphöra, i saknad af kol, i den mån skogarne försvinna.

§. 5.

Politisk Författning.

Statsbidraget för år 1847 uppgår, enligt tabellen, till 352,986 R:dr 40 sk. 8 rst. Banko, hvaraf belöper sig på städerna 36,459 R:dr 11 rst, och på landet 316,527 R:dr 39 sk. 9 rst., som, fördelade på länets oförmedlade hemmantal, utgör nära 83 R:dr af hvarje helt mantal. Från länets Ränteri remitteras årligen omkring 150,000 R:dr Banko, emedan inga andra aflöningar än landsstatens äro inom länet indelte på de hemmanen åsatte grundräntor, och det som till aflöning derutöfver erfordras å andra, sjerde, åttonde och nionde hufvudtitlarna är ganska ringa. Genom att penningarne sålunda årligen ur detta län utgå, tvärtemot hvad i de fleste andre län äger rum, har penningeförlägenheten ganska tydligt och ofta visat sig hos allmogen, synnerligast vid 1846 års missväxt, då allmogen omöjligen hade förmått hjälpa sig och sina fattighjon från undergång, så framt ej statsbidrag och enskild välgörenhet kommit den till hjälp.

Båtsmansunderhållet utgör, efter medium af markegångstaxorna, 62 R:dr 40 sk. 2 rst. Banko för hvarje rote, och ungefärligen 15 R:dr 34 sk. för ett helt mantal.

Allmänna broars och vägars underhåll kan heräknas till omkring 10 Riksdaler af hvarje helt hemman.

Jordskatten utgör omkring 110 à 115 R:dr för ett helt mantal krono eller kronoskatte, och dessa hemman få, jemnförelsevis med hemman af andra naturer, vidkännas en kännbar tunga, genom kronoskjutsens utgörande, som, vid forslandet af länets båtsmän, ofta förekommer, hvarvid de aflägsse boende, så väl som de, hvilka ej hafva hästar, måste, utom tidsspillan för anskaffande af skjuts och erläggande af den skjutslega staten består, till den legde betala dessutom 5 à 6 gånger skjutslegan.

Diverse onera, såsom allmänna byggnader m. m., äro i tabellen upptagne.

Uppbördsverket är med drift och ordning handhafdt, och, ehuru det leder till stort besvär och mycken tidsutdrägt, att den utfattiga klassen skall skattskrifvas och debiteras, samt deras utskylder derefter gemenligen afskrifvas, sedan afkortningslängderne derå blifvit verifierade, hvilket besvär ännu mer ökat sig genom de särskilde afkortningslängder och anbefalldes redovisningar af folkskole-afgifterne, så hafva uppbördsmännen dock, vid den årliga majredogörelsen, restfritt redovisat alla de krono-utskylder, för hvilkas exekutiva uttagande lagliga hinder icke mött.

§. 6.

Hammarverk.

Under de år, denna berättelse omfattar, har icke något hemman blifvit från öde upptaget, eller till ödesmål förfallit, och särskild skattläggning har något hemman ej heller undergått; byadan de jordeboksförändringar, som inträffat, bestå dels af ågångne skatteköp, och dels af nya tull-mjölqvarnar.

Genom de laga skiften, som fortgått och ännu fortgå i alla trakter af länet, har jordbruket betydligt förbättrats, och totalsumman af hemmansvärdet stigit från 7,808,311 Riksdaler till 8,161,898 Riksdaler Banko; dock hafva hemmansklyfningar och jordafsöndringar icke ovanligt tilltagit.

Om hemmanens antal och natur lemna tabellen upplysning.

§. 7.

Politi.

Länet är indeladt i fyra fögderier, nämligen: *Fjäre*, bestående af Fjäre härad samt Wäro socken i Wiske härad; *Warbergs*, af öfriga delen af Wiske härad, hela Himble härad, samt Dagsås, Sibbarps, Okome, Köinge, Svarträ,

Källsjö, Fagereds och Ullareds socknar i Faurås härad; *Halmstads*, utaf resten af Faurås härad samt Åhrstads och Halmstads härad, undantagande Thorups, Kinnareds och Öfraby socknar samt Fjelgime fjerding af Enslöfs socken, som tillhöra *Laholms* fögderi, hvilket derjemte består af Tönnersjö och Hoks härad. Hvarje fögderi är indeladt uti trenne länsmans-distrikter, undantagande Fjäre fögderi, der endast tvänne sådane finnas. Derjemte hafva kronofogdarne och länsmännen sig till biträde så kallade krono-fjerdingsmän, hvilka förordnas af krono-fogdarne bland välkände och dertill skicklige hemmansägare. I anseende till distriktens vidlyftighet och krono-betjeningens fåtalighet har jag funnit nödigt gå flere församlingars, på allmänna socknestämmor, uttalade önskningsar till möte, samt förordnat visse åboer att, med samma rätt som krono-betjent, anställa visitation efter stulet gods; och har med denna åtgärd en allmän belåtenhet sig uttalat.

Genom Eders Maj:ts nådiga Förordning den 29 Augusti 1843 är anbefaldt, att inom hvarje socken skall finnas en, så kallad sockne-nämnd, hvars befattning och verksamhet uti högstberörde nådiga Förordning blifvit bestämde. Desse sockne-nämnder hafva ock blifvit utsedde, men, i följd af den lägre bildning, hvarpå allmogen i allmänhet sig befinner, och den ringa häg den ännu visar för allmänna uppdrag, hafva desse sockne-nämnder icke ännu inom detta län motsvarat sitt ändamål. Långt ifrån att anse för en heder eller utmärkelse att vara medlem af sockne-nämnden, betraktas sådant vanligen af allmogen som ett tidsödande onus, det den icke gerna underkastar sig, och härigenom nedsättas desse bestyrelser, hvars åligganden äfvenledes med liknöjdhet förättas. Icke sällan förekommer vid sammanträden, derå allmänna ärender skola afhandlas och beslutas, och hvartill allmogen kallas att genom ombud sig infinna, att dertill utses icke den skickligaste och erfarnaste inom socknen, utan den, som gör resan för bästa priset; och enahanda åsigt har äfven vid val af Riksdagsman bland allmogen gjort sig gällande. Under sådana förhållanden, och då ståndspersonernes antal är alltför ringa att kunna utöfva något mera allmänt inflytande på allmogen, torde det vara uppenbart, med hvilka svårigheter det är förenadt att inom Hallands län åvägabringa sådane förbättringar, som ankomma på menigheternes beslut och deras medverkan.

I juridiskt hänseende är länet fördeladt uti trenne domsagor, nämligen: den norra, bestående af Fjäre och Wiske härad; den medlersta af Åhrstads, Faurås och Himble härad; och den södra af Halmstads, Höks och Tönnersjö härad, samt lyder under Götha Hof-Rätt. Länet fem städer hafva sina särskilde jurisdiktioner.

I ecklesiastikt hänseende hörer länet till Götheborgs stift, samt består af fyra kontrakter, nämligen: Fjäre och Wiske, Warbergs, Halmstads och Laholms kontrakter, hvilka innefatta 5 stads- och 40 lands-pastorater, med tillsammans 90 socknar.

Länet underhåller 364 båtsmän, fördelade i tvänne kompanier, af hvilka det norra, förlagdt inom Fjäre och Warbergs fögderier, består af 229, och det södra, inom Halmstads och Laholms fögderier, af 135 man. Desse båtsmäns-kompagnier voro under Danska tiden kavalleri, som sedan blifvit till båtsmän förvandladt.

Något indelt Regemente finnes ej inom länet, utan endast befäl, till exercerande af länets beväringmanskap. Detta befäl utgör en särskild korps, som bär namn af Hallands Infanteri-Bataljon; och har antalet af approberadt beväringmanskap utgjort

				Summa.
år 1842	. . .	443 till lands	. . . 132 till sjöss	. . . 575
» 1843	. . .	440	128	568
» 1844	. . .	478	208	686
» 1845	. . .	429	208	637
» 1846	. . .	570	231	801
och 1847	. . .	529	185	714.

Helsovården besörjes nu, som förut, af tvänne Provincial-Läkare, stationerade, den ene i Halmstad, och den andre i Kongsbacka, samt tvänne lazaretts- och tvänne stads-läkare; lazarettet, så väl här, som i Warberg, vinner allt mer och mer förtroende, samt börjar mera tillitas af allmogen än fordom. Vaccinatorer och examinerade barnmorskor äro att tillgå i alla städer och de fleste landtförsamlingar.

I följd af Eders Maj:ts nådiga cirkulär-bref den 2 Augusti 1844, hafva auktioner blifvit anställda vid alla gästgifvaregårdar inom länet för reservskjutsens öfvertagande på entreprenad; men kontrakter derom hafva inom 1847 års utgång endast kommit till stånd vid östra Karups, Fjerby, Laholms, Qvibille, Warbergs och Backa gästgifvaregårdar, på stora landsvägen emellan Helsingborg och Götheborg, vid Sjögårds gästgifvaregård på vägen emellan Halmstad och Jönköping samt Breareds gästgifvaregård emellan Halmstad och Wexjö. Skjutsningsskyldigheten anses olika tryckande på olika orter inom länet. Uti de närmast Småland och Westergöthland gräusande socknar underhållas, i anseende till hemmanens svaga beskaffenhet, endast högst få hästar inom

inom hvarje socken, och i desse orter anses skjutsningsskyldigheten ytterst svår och betungande, men dessa lokala förhållanden äro ock ett hinder emot tillvägbringande af entreprenader, emedan svårligen ställe står att finna, der så många hästar kunna underhållas, som för skjutsens upprätthållande är bestämdt och erfordras. I de utmed hafvet liggande socknar, hvarigenom Götheborgsvägen löper, betraktas åter skjutsningen utaf allmogen såsom en inkomstkälla, och den önskar sig derfore icke qvitt denna. Detta är orsaken hvarfore så få entreprenader om skjutsen kunnat åvägbringas, och all anledning är jemväl för handen, att på några stationer entreprenaden upphör vid kontraktstidens utgång.

Den 1 November 1841 inträdde det för länets landsbygd stiftade brandstods-bolag i verksamhet. Jemförelsevis med andra län, der dylike inrättningar kommit till stånd, halva utgifterne varit höga, ehuru de icke något år uppgått till fullt en half procent. Orsakerna till dessa mindre gynnsamma förhållanden måste sökas, dels uti dyrheten att bygga, enär timret måste hemtas på flere mils afstånd, dels i sjelfva byggnadssättet; ty inom Hallands län uppföras byggnaderne på allmogens hemman intill hvarandra, och bilda slutna fyrkanter, så att, då eldsvåda uppkommer, vanligtvis hela gården blir lågornas rof, hvaremot i de flesta andra län byggnaderne uppföras på afstånd från hvarandra, så att, vid eldens utbrott uti en, räddning af de öfrige är möjlig. Äfvenledes sakuas icke anledningar misstänka, att en och annan eldsvåda varit med vilja anlagd, för åtkommande af en hög försäkrings-ersättning, och, i följd häraf, beslöt bolaget år 1844, att värdet å försäkrad egen- dom skulle till 3/4delar nedsättas. Beloppet af bolagets ansvarighets-summa, de årligen inträffade brandskador, äfvensom förvaltnings-kostnaderna och årliga utgifter, inhemtas af följande tablå:

Från den 1:a Nov.	Ansvarighets- summa.	Eldskadornas belopp.	Förvaltningskost- nader och räntor m. m.	Afgift för hvarje 100 R:dr brand- försäkringsvärde
1841 till s. d. 1842 R:dr	5,325,020.	12,354: 5. 10.	1,365: 19. 3.	— 12 sk. 6 r.
1842 till 1843 »	6,246,430.	23,774: 18. 11.	1,295: — —	— 20 » — »
1843 till 1844 »	6,294,730.	22,350: 7. 4.	1,633: 34. —	— 20 » — »
1844 till 1845 »	4,428,000.	9,592: 33. 8.	995: — —	— 11 » 8 »
1845 till 1846 »	4,451,910.	19,419: 36. —	1,150: — —	— 21 » 8 »
1846 till 1847 »	4,604,190.	8,458: 34. 1.	1,009: 27. 11.	— 8 » 4 »
				eller i medeltal 15 sk. 8 r.

För kommunikationernas förbättrande hafva anstalter i så måtto blifvit vidtagne, att allmänna vägarne, dels öfver Hallands ås, emellan Karups och Margretetorps gästgifvaregårdar, dels emellan Breareds och Wrå gästgifvaregårdar, till undvikande af den ytterst svåra, så kallade Håralts eller Gyltige backe, börjat anläggas af enskilda personer, med bidrag af allmänna medel, och rättighet tillika för entreprenören af den förstnämnde att i vissa år uppbära vägpenningar efter en af Eders Maj:ts fastställd taxa. Dessutom äro alla allmänna vägar inom länet å nyo uppmätte, samt försedde med nya milstolpar och afvisare. Inom Laholms fögderi, eller länets södra del, hafva de väghållningsskyldige frivilligt ingått på att laga de allmänna vägarne tidigt om våren, i stället för den i lag bestämda tiden eller sommaren, som utan motsägelse är den minst lämpliga tid, som kunnat väljas för väglagningen; följdén af denna förändring har ock blifvit den, att vägarne inom nämnde fögderi äro vida bättre än i de öfrige; och skulle ändamålet än bättre vinnas, om de väghållningsskyldige om vintren hade framkört, och utmed vägen upplagt lagningsämnen, så att, då käl-lossningen infölle, det endast återstode att på vägbanan utbreda dessa ämnen, i stället för att nu framkörningen vanligen ej företages förr, än på samma gång med utbredandet, och sedan käl-lossningen är förbi.

Inom länet finnes icke något ångfartyg, och ej heller anlöper ångfartyg från andra län någon plats inom Halland, undantagandes någon gång om sommaren under badtiden, då ångfartyg från Götheborg med passagerare afgår till Särö badort. Emedlertid kan det icke annat än väcka förundran, att då på Rikets östra kust ångfarten allt mer och mer begagnas och utsträcker, icke en enda ångbåt går utmed Rikets vestra kust, ehuru varutrafiken emellan Götheborg å ena, samt Halland och Skåne å andra sidan, visst icke är obetydlig, så att en ångbåtsfart deremellan, efter all sannolikhet, således skulle bära sig.

§. 8.

Flygsandsfältén

upptaga den ansenliga vidden af cmkring 8,000 tunnland. Af dessa fält hafva, jemlikt Eders Maj:ts nådiga bref den 16 Juni 1847, till jordägarnes disposition afträds Renneslöfs och Edenberga, Eftra och Risarps, Wesslunda och Dabla flygsandsfält, under vilkor, dels att jordägarna, med häradsboernes befriande,

sjelfve stänga omkring dessa fält och dem vårda, och dels att skogsplantering derå fortsattes, betande icke äger rum förr, än fälten öfverallt blifvit skogbevuxna, och träden vunnit den höjd, att kreatur icke kunna toppbita dem, samt hygge å fälten icke verkställes, utan efter utsyning af Eders Maj:ts Befallningshafvande i länet.

Flygsandsfälten vid Hishults och Knäreds byar, vid Stjernarps pappersbruk, Päärp och Trönninge, Fyllinge och Snöstorps, samt de som ligga norr om Willsårad och Lynga, med flere hemmans gemensamma fält, äro hvar för sig af det ringa omfång, och fordra så obetydlig stängsel- och dämpningskostnad, att ägarne af marken skäligen böra tillförbindas att ensamme, utan allt bidrag af andre hemmansägare, stänga omkring fälten och å sanddrifvorna, samt dem vårda; i anledning hvaraf Eders Maj:ts, genom högstberörde nådiga bref, anbefallt mig vidtaga de i berörde hänseende erforderliga forfoganden.

Skummeslöfs flygsandsfält, som innehåller en rymd af 582½ tunnland, hafva jordägarne åtagit sig sjelfve inhägnad och freda; men enabanda åtagande hafva ägarne till Eskilstorps och Hemmeslöfs, Mellby, Trulstorps och Åmots, Hökahemmanets, Snapparps, Tjerby med flere hemmans, Tönnersa och Gullbranna byars flygsandsfält, icke velat sig tillförbinda. Icke heller hafva de till Staten velat afstå äganderätten till fälten, utan synes deras mening vara, att Staten nedlägger kostnader på fälten, och att de sedan få draga fördelen deraf.

Ägarne af Söndrums, Onsjö och Fammarsps sammanhängande flygsandsfält, af tillsammans 1,291½ tunnland, hafva erbjudit sig afstå äganderätten till dessa fält, dock under sådane vilkor, att de ej kunnat af Eders Maj:ts antagas.

Från uråldriga tider tillbaka hafva alla hemmansägare haft till skyldighet att stänga å de så kallade sanddrifvorna; men, i anledning af jordägarnes klagan, att desse ej förmålde ensamme underhålla stängseln omkring flygsandsfälten, åtogo sig häradsboerne år 1822 att äfven i sistnämnde hägnad taga del; dock lærer detta åtagande, efter hvad allmänt förmäles, endast afsett en tidrymd af vissa år, som redan tilländagått. Icke-jordägare yrka derföre nu att vårda qvitt sistnämnde hägnad, men detta bestrida jordägarne, likasom de icke velat åtaga sig denna hägnad emot den af Staten erbjudna ersättning af en skilling Banko för hvarje uppskattad famn. Rättegång härom emellan icke-jordägare och jordägare är derföre att emotse vid domstolarne i hvarje ort.

Genom högstberörde nådiga bref är mig tillika ålagdt att afgifva en fullständig plan för de anstalter till flygsandens hämnande, som finnas böra, med bidrag af allmänna medel, vidtagas; dervid iakttagas bör, att statsbidrag, för fältens besående, foreträdesvis bör utgå för de fält, hvilka markägarne

åtagit sig att freda, och hvilka medföra mesta olägenhet och skada för invä-
narne i omgifvande orter; och var denna fråga, vid 1847 års utgång, beroende
på Öfver-Jägmästarens i länet yttrande.

För flygsandens hämmande äro följande belopp af allmänna medel an-
vände, nämligen:

	Sandplantrens arvode.			Landmarkeri- arvode för skingseln			Stängselstäm- ningar till jordägare.			Upphandlade frön, till fallens bestände.			Gränifikation till Sandvåk- tarne.			Förskottet till fredningselns isländsktälände.			Summa.			Rymd, besädd med furu-frö.	
	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	Tl.	Kl.
Ifrån och med år 1822 till år 1840	4,300	—	—	563	42	1	2,263	45	1	1,992	33	6	323	22	—	57	24	—	9,501	22	4	—	—
År 1840	350	—	—	—	—	—	—	—	98	16	—	—	39	—	—	72	32	—	560	—	—	—	—
» 1841	350	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	47	32	—	36	40	8	446	24	8	—	—
» 1842	350	—	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—	45	—	—	34	34	8	449	34	8	2	11
» 1843	350	—	—	—	—	—	—	—	100	24	—	—	45	16	—	30	26	8	526	18	8	9	9
» 1844	350	—	—	—	—	—	—	—	16	34	8	—	45	—	—	65	5	4	476	40	—	2	22
» 1845	350	—	—	—	—	—	—	—	27	16	—	—	52	—	—	40	—	—	469	16	—	4	18
» 1846	350	—	—	—	—	—	—	—	80	18	8	—	20	—	—	—	—	—	450	18	8	8	27
» 1847	468	36	—	—	—	—	—	—	48	40	—	—	50	—	—	—	—	—	567	28	—	3	15
Summa	7,218	36	—	563	42	1	2,263	45	1	2,396	38	10	667	22	—	337	18	4	13,448	11	—	30	30
Medium af de sista 6 åren har alltså varit	369	39	—	—	—	—	—	—	48	40	23	—	42	42	8	35	3	13	490	2	—	5	5

Af de handlingar, som varit mig tillgänglige, har jag ej kunnat inhemta, på huru stor rymd de intill år 1842 upphandlade furu-frö blifvit utsädde; de första åren användes dock mesta mödan och kostnaden endast att få flygsandsfälten läkte, och med gräsrö besädde, så att sanden ej måtte göra vidare skada, och detta har till största delen jemväl lyckats. Nu återstår att få dem skogbärande, och detta måste, efter min tanka, företagas i så stor skala som möjligt, derest ändamålet fullkomligen skall vinnas. De närmast hafvet utsädde plantorna komma nämligen alltid att lida af havsvindarne, men de lemna dock skydd åt de närmaste, och på så sätt kan man här, så väl som vid Engelholm, der de, för ungefär 80 år sedan, i stort företagne planterin-
garne nu utmärkt väl lyckats, äga det hopp att få se skog uppvuxen på de nu
hemska och ofruktbara flygsandsfälten.

§. 9.

Städer.

Kongsbacka. Den 24 April 1846 utbröt en häftig eldsvåda, som inom få timmar ödelade nära hela staden med der befintlige publika byggnader, och endast skonade tvänne större hus, jemte några smärre kojor i den mera glest bebodda södra stadsdelen. Emedan Kongsbacka-ån, vid hvars venstra strand staden är belägen, nu är så uppgrundad i mynningen af en der uppdrifven sandbank, att endast 3 à 4 fots djupgående fartyg kunna ingå, i stället att fordom äfven större fartyg kunnat gå upp till staden, väcktes, i anledning af berörde olycka, den fråga att flytta staden $\frac{1}{2}$ mil, till utloppet af den så kallade Rolfs-å, men äfven dess mynning är uppgrundad, och olägenheterne af flyttningen ansågos dessutom icke motsvara den möjligen blifvande fördelen, hvarföre frågan förföll. Af dertill förordnad landtmätare har, efter branden, ny indelning af staden blifvit uppgjord, och sedan den vunnit Eders Maj:ts nådiga fastställelse, hafva, i de afbrända husens ställe, nya, rätt snygga och några temligen prydliga hus blifvit uppförde. Gatorna äro bredare, tomterne utvidgade, och staden har i allo fått ett mera treffligt utseende än förut. Till lindring i de ganska betydliga kostnader, desse åtgärder medtagit, har Eders Maj:st af statsmedel i nåder anvisat ett belopp af 5,000 R:dr Banko, öfver hvars användande redovisning dock bör lemnas.

År 1841 utgjorde stadens folkmängd 487 personer, och vid 1847 års slut 529, i följd hvaraf befolkningen under dessa 6 år ökats med 42 personer. Det nära graunskapet till Götheborg, som är endast $2\frac{1}{2}$ mil aflägsse, gör att staden icke kan komma sig före. Näringarne äro sedan längre tid tillbaka af ringa betydenhet, och sjöfarten nästan ingen. Handeln med trädvaror är den enda som håller sig uppe, och sätter staden i förbindelse med angränsande orter. Dessa trädvaror komma från Elfsborgs län, och flottas, dels nedåt Kongsbacka-ån, dels till södra ändan af sjön Lygnern, derefter de sedan vidare transporteras på axel. De år, då missväxt inträffat, har staden drifvit en ej obetydlig handel med spanmål, som, uppköpt i Skåne, sedan förtrytts till allmoge inom så väl Halland, som angränsande delen af Elfsborgs län. Uti staden finnas 18 handlande, som sysselsätta 13 handelsbetjenter, och 9 hökare samt 25 handverkare af särskilda yrken, som hos sig hafva såsom gesäller, lärlingar och arbetare skattskrifne 18 personer.

Utom stadens pedagogi, dervid en lärare är anställd, och uti hvilken ärligen omkring 15 gossar erhållit undervisning, inrättades år 1845 en småbarnsskola. Denna stiftelse, som för sin grundläggning hade i första rummet att tacka ett högst betydligt bidrag af framlidne Hans Majt Konung Carl XIV Johan, till belopp af 700 R:dr Banko, hade under dess korta tillvaro före branden tillvunnit sig ett allmänt förtroende. Vid nämnde olyckstillfälle nedbrann äfven skolans lokal, hvarigenom en gräns sattes för dess verksamhet, och har den sedermera icke kunnat öppnas, men dess fond förvaltas emedlertid af en direktion.

Warberg. Denna sjö- och stapelstad har 260 tomter och 190 hus, deraf 249 tomter finnas uti enskilde personers ägo. Husen äro byggda, somliga på flere sammanhängande tomter, andra på en och två tomter, och flere, eller de mindre, på halfva eller fjerdedels tomter. De obebyggde tomterna äro använde antingen till trädgårdar eller planteringar. Utom stadens stakett, men på dess område finnas 47 torp eller boningslägenheter, och uppgick stadens folkmängd år 1847 till 1,787 personer.

Af den staden tillhörande jord utgöres en icke obetydlig del af berg och ofruktbara höjder samt vattenstånd, deraf dock en del, genom utdikning och odling, kan goras fruktbärande, ehuru kostnaderne dervid blifva så betydliga, att desamma af jordens afkastning icke återgäldas på 10 till 20 år. Den öfriga delen af utmarken är utlagd till tomterna, utan rättvis och billig jemuförelse, hvarigenom inträffat, att flera tomter blifvit lidande, derigenom att de erhållit till odling otjenlig jord. Endast med få undantag är all den öfriga tomtjorden odlad, för flere, med kostnader så betydliga, att gammal odaljord derfor kunnat inköpas.

Tabellen utvisar uppskattade värdet å stadens fastigheter, jemte bevillning och öfriga statsbidrag. Förhöjningen af värdena å hus, tomter och stadsjord är en följd, dels af ökade brandförsäkringsvärden å hus, och dels af de högre kopeskillingar, som erlagts under de år, denna berättelse omfattar, och hvartill anledningen anses förnämligast vara en ökad penningetillgång.

Staden har 3 briggar, 2 galeaser och 4 slupar, om tillsammans 460,47 lästers drägtighet. De sednare ären hafva så väl briggarne, som en af galeaserna seglat på frakt för andra handelsstäder, så in- som utrikes; hvaremot öfriga fartygen bestridt sjöfarten för staden, dervid exportattikiarne varit bokestälvor på Norrige, samt stundom timmer, plankor och bräder på Seeland och Jutland. En last med trädvaror har afgått till Algier.

Från Norrige tagas i utbyte sill och torra fiskvaror, och från Danmark spanmål och andra handelsvaror.

Handeln är fördelad på 31 handlande, och lemnar åt, hvar af dem en ringa vinst, i följd hvaraf ock antalet af förmögna handlande är inskränkt. Förr dref staden en ej så obetydlig exporthandel med trädvaror på Medelhafvet, men denna upphörde redan under förra seklet, till någon del i följd deraf, att skogarne blifvit betydligt medtagne i de staden närmast angränsande socknar, och till en del i följd af hamnens uppgrundande. Nu har en ny hamnbyggnad blifvit fulländad, med en kostnad för staden af några och fyratusende Riksdaler Banko, och man hoppas derföre bättre rörelse för framtiden.

Handtverkerierna äro föga lönande, hvarpå säkraste beviset förefinnes deri, att bland mängden af fattige i staden äro de fleste handtverkare, eller utgångne från handtverkerierna. Staden har 42 handtverkare, med 89 gesäller, lärodrängar och andre arbetare.

En lägre lärdomsskola, der undervisningen bestrides af en Rektor och en Kollega, finnes i staden, äfvensom en folkskola, med särskildt antagen lärare.

Stadens invånare aflöna en läkare för sjukvården, och är dessutom läkare att tillgå vid norra länets här förlagda lazarett och kurhus.

Fattigvården är för staden högst kännbar. Visserligen finnas några done-rade mindre fonder, hvars räntor dertill användas; men hufvudsakligen bestrides fattigvården med de medel som årligen uttaxeras å stadens invånare. Staden äger särskildt fattighus, hvori 15 personer 1847 voro inrymde, och för många hyrdes husrum. Till 27 äldre fattige utdelades penningar hvarje vecka, och 27 andra fattige erhöillo dagligen middag på fattigkassans bekostnad. Med beklädnad försågos 20 personer af stadens fattiga, och 12 barn voro utackorderade.

Åtskillige, borgerskapet enskildt åliggande, utgifter bestridas genom dels årliga, dels tillfälliga sammanskott; men i underhållet af hus till pastor, komminister, klockare, samt i aflöning åt stadens läkare och barnmorska, med flere dylike utgifter, som icke ensamt åligga borgerskapet, deltaga samtliga stadens invånare.

År 1847 uppgingo stadens inkomster till 2,648 R:dr 26 sk. 5 rst. Banko, deraf de betydligaste voro: arrendemedel för stadens publika jordar 681 R:dr 23 sk, tolagsmedel 540 R:dr 21 sk. 10 rst. och ränta å utlånte allmänna medel 901 R:dr 5 sk. 4 rst. Banko.

Ett inom staden bildadt bolag har låtit uppföra ett nytt, mera ändamålsenligt badhus, och sedan dess hafva badgästernas antal år efter år ökats. Den inkomst, staden af de badsökande hemtar, är ingalunda obetydlig.

Falkenberg. Staden är belägen på högra sidan af Äthran, hvars strand den följer på en sträcka af 2,100 alnar, men upptager i medelbredd endast 200 alnar. En enda långgata genomlöper staden från norr till söder, och bildar, med de korsande tvärgatorna, öfverallt sneda, olikformiga kvarter, tillsammans innehållande 117 tomter, i allmänhet illa och glest bebyggda, särdeles i södra delen af staden. Husen äro små, låga och oansenliga; de flesta af träd, en del af korsvirke och några få af sten, flerstädes skiljda af mellanliggande ödetomter och trädgårdar. Trenne eldsvådor hafva under dessa 6 år öfvergått staden, en 1844 och 2:ne år 1845, deraf den som inträffade den 16 Augusti 1845 var den betydligaste, och hvarvid tio gårdar blefvo lågornas rof.

Staden har 849 invånare, hvilka hufvudsakligast sysselsätta sig med jordbruk, fiske, handtverksrörelse och någon handel. Stadens ägovidd är ej ringa, men jordmånen mager, och följaktligen föga gifvande. Det indrägtigaste fisket är laxfisket i Äthran, ehuru äfven det, genom strömmens uppgrundning i mynningen, betydligt aftagit, emot hvad det fordom varit. Handtverkerierna äro i vanmäktigt skick, och af omkring 40 inom staden bosatte mästare och föreståndare äro alla obemedlade, de fleste fattige. Krukmakeriet är den enda näring, som vunnit någon förädling. Handeln är utan rörelse och lif.

Utom vanlig bodhandel med kringboende allmoge, består den i uppköp och föryttrande af något trädvaror, mest ek- och bokestäfver, hvilka sednare till en del förarbetas till tunnor och dylikt, och sedan afsättas på Götheborg. Staden, som saknar stapelrätt, hör under Warbergs tullkammare, der tullumgälderna af in- och utgående fartyg skola erläggas.

Halmstad. Staden är belägen på vestra stranden af Nissan, helt nära dess utlopp i hafvet. Fordom var staden befästad, men fästningsverken blefvo 1736 utdömde, och sedan till en del raserade; lemningar deraf finnas ännu kvar, bestående i förfallna jordvallar, hvilka omgifva staden, och det åldriga, af täcka parker och trädgårdar utmärkta slottet, som nu utgör landshöfdingens residens, och tillika innehåller länsstyrelsens embetsrum m. m. Den fordna slottskyrkan begagnas till magasin, och är, som sådant, nyligen reparerad. Invånarnes antal uppgick vid 1847 års slut till 2,493 personer.

Inom

Inom stdens stakett finnas 224 hus och tomter, deraf endast 16 äro obebyggde. På eftermiddagen den 24 April 1845 utbröt i stadens största och tätast bebyggda kvarter en häftig eldsvåda, som inom få timmar ödelade hela detta kvarter och 2:ne gårdar i ett angränsande, innan man lyckades sätta en gräns för eldens vidare framfart. Tretton gårdar, med dertill hörande uthus, gingo vid denna brand förlorade. Stora, nya och prydliga hus äro i de afbrändes ställe uppförda, och staden har i allmänhet blifvit mycket förskönad på de sednare åren.

Stadens yttre hamn bildas, såsom i föregående berättelse blifvit omförmäldt, af tvänne, på nedsänkta faschiner uppförde stenvallar, som sträcka sig från stranden utåt hafvet, i en längd af 1,800 alnar, och hoptvinga strömmen så, att dess egen kraft håller strömfåran öppen, och afför de sandmassor, som förut stängde och uppgrundade mynningen. Den inre hamnen är bekväm och säker för fartyg af 9 à 10 fots djuplek. En mudderpråm är anskaffad, och om sommaren i verksamhet, samt en gråstenskaj anlagd utför staden ifrån bron öfver strömmen till slottet. En lifligare rörelse har i staden uppstått sedan hamnen blef färdig, och välmågan tilltager årligen något. Under den tid, denna berättelse omfattar, hafva i hamn och tolagsumgälder samt tull ingått följande belopp, nämligen:

	Hamnmedel.	Tolagsmedel.	Tullmedel.	Summa.
år 1842 . .	2,035: 32. 1.	2,654: 36. 9.	34,570: 24. —	39,260: 44. 10.
» 1843 . .	1,997: 34. 11.	1,757: 22. 5.	25,818: 28. —	29,573: 37. 4.
» 1844 . .	2,629: 43. 2.	2,211: 20. 7.	24,613: 13. —	29,454: 28. 9.
» 1845 . .	2,846: 46. 7.	2,024: 2. 10.	27,461: 11. —	32,332: 12. 5.
» 1846 . .	2,981: 41. 8.	2,348: 22. 11.	33,902: 41. —	39,233: 9. 7.
» 1847 . .	3,415: 20. 10.	2,009: 40. 6.	35,434: 24. —	40,859: 37. 4.
Summa	15,907: 27. 3.	13,006: 2. —	181,800: 45. —	210,714: 26. 3.

Medium på dessa 6 år alltså 2,651: 12. 6½. 2,167: 32. ½. 30,300: 7. 6. 35,119: 4 4½.

Från utrikes orter inkomma förnämligast rumm, vin, salt, torr fisk, diverse manufaktur-varor samt grof Isländsk och Jutsk ull. Till utrikes orter exporteras: bräder och bjelkar samt något jern och huggen gatulägningssten på

Danmark, boktunnor, ek- och bokestäfver på Norrige, samt torr boksvamp på Lübeck och Greifswald. Ull, vin och rumm äro vanligen de varor, hvilka på kredit-upplag angifvas och uppläggas.

Till utrikes ort afgingo följande antal fartyg och båtar, deraf de fleste tillhöra personer, boende på fiskelägen i Kullen, af Malmöhus län, nämligen:

år 1842	409 st.	
» 1843	394 »	
» 1844	556 »	
» 1845	552 »	
» 1846	574 »	
» 1847	534 »	3,019 st. eller i medeltal 506 st.

Stadens handelsflotta bestod

år 1842 af 23 större och mindre fartyg, med en drägtighet af 1,095 läster	
» 1843 af 23	982,42 »
» 1844 af 22	925,32 »
» 1845 af 20	822,11 »
» 1846 af 16	714,26 »
» 1847 af 19	847,78 »

Orsaken till handelsflottans aftagande från och med år 1842 till 1847, då den åter höjde sig, förefinnes deri, att frakthandeln under förstnämnde år var mindre lönande.

Å stadens varfsplats nybyggdes år 1847 6 st. smärre fartyg, af omkring 197 lästers drägtighet, vid hvilka arbeten 81 personer sysselsattes. Nämnde år hafva en del af stadens handlande och skeppsredare, på derom gjord ansökan, vunnit rättighet att å förberörde varfsplats anlägga eller inrätta ordentligt skeppsvarf, samt inrättningen på aktier ställa, hvarföre samma plats blifvit, med den rätt staden dertill äger, till dem under 10 års tid upplåten, eller till och med 1856 års slut, emot erläggande af en bestämd afgift till stadens kassa.

Allmänna undervisningen bestrides vid en lägre lärdomsskola af en Rektor och tvänne kolleger, samt vid en lankaster-skola, med särskild lärare. Under byggnad är folkskola, hvarmed kommer att förenas en slöjdskola för flickor, bildad genom tillskott af enskilde personer, och den år 1841 inrättade småbarnsskola har allt sedan varit i verksamhet.

Stadens inkomster uppgingo år 1847 till 8,888 R:dr 28 sk. 10 rst. Banko, deruti inbegripne 874 R:dr 15 sk. 7 rst. Banko saköresmedel, hvilka icke utgått, utan, för bristande tillgång, blifvit förvandlade; hvarförutan af hamn- och tolagsmedlen, som utgöra nära $\frac{3}{4}$ delar af hela inkomstsumman, en betydlig del går till hamnbyggnaden.

Handtverkerierna befinna sig, med få undantag, i svagt skick, och lemna en knapp arbetsförtjenst åt dem, som dervid äro sysselsatte.

Stadens andel i laxfisket uti Nissa-strömmen är på arrende upplåten, och arrendet ingår till stadskassan.

Sparbanken stiftades den 2 Juli 1835, och bildades genom	
Gåfva af länets hushållnings-sällskap	700: — —
Dito af länets så kallade arbetshus-direk- tions-fond	1,461: 8. —
Dito af enskilde personer	656: 8. —
Subskriberade fem års räntefria lån	63: 16. —
	<u>2,880: 32. —</u>

Den 31 December 1842 utgjorde delägarnes fordringar	25,614: 22. —
Den 31 December 1843	25,387: 32. —
Den 31 December 1844	29,154: 10. —
Den 31 December 1845	32,141: 3. —
Den 31 December 1846	47,012: 43. —
Den 31 December 1847	55,578: 2. —

Häraf visar sig således, att insättningarna på dessa 6 åren mer än fördubblats, hvilket ensamt vittnar nog om den noggrannhet och omsorg hvarmed sparbankens affärer bedrifvas, och det förtroende, banken, i följd häraf, inom orten vunnit.

Laholm är anlagd på södra sidan af Laga-ån, ungefär $\frac{3}{4}$ mil från dennas utlopp i hafvet, och har 147 glest bebyggda tomter. Ån är vid staden 10 till 12 fot djup, men mynningen är så uppgrundad af flygsand från de omgifvande sandfalten, att nu mera 2, högst 3 fot djupgående båtar kunna inlöpa. En följd häraf är ock att laxfisket aftagit, emedan uppgrundningen hindrar laxen att uppgå i ån.

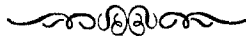
Fabriker och manufakturier finnas icke, men den allmänna idogheten har omfattat den i orten öfliga husslöjden, och de anseelige tillverkningar af vadmal, ullstrumpor, tröjor och vantar, som härifrån afyttras till Borås handlande, gifva utkomst och bergning åt en stor del af stadens befolkning, som uppgår till 1,016 personer.

Staden har Apothek, Läkare och Skola.

Halmstad den 22 Mars 1850.

P. A. LEWENHAUPT.

Carl Hane.

T A B E L L för Landet inom Hallands Län, för åren 1842 med 1847.

	Hemmantal.															Diverse Lägenheter, Verk och Inrättningar.					Utsäde af							Medelafkastning, sedan utsädet är afdraget.							Underhållna Kreatur.							Uppskattadt Värde.	S t a t s — B i d r a g.																																																																	
	Förmedladt.										Ofrömedladt.	Å Skatte.	Å Krono.	Å Silver.	Å Insockne Präste.	Å Utsockne Präste.	Summa.	Hveie.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blandskid.	Åter.	Potatis.	Hveie.	Råg.	Korn.	Hafra.	Blandskid.	Åter.	Potatis.	Hästar.	Oxar.	Kor.	Ungboskap.	Får.	Svin.	Götter.	Bevilling efter 1841 och 1845 årens Förordningar.										Ständiga Räntor.						Arrende-medel.	Kostnad för rotering och rustning.	Klerici-Statens underhåll.				Fattigförsörjning.	Skjuts.	Väghållning.	Diverse afgifter, onera och allmänna besvär.	Summa Stats-Bidrag.																																											
	Skatte.	Krono.	Silver.	Insockne.	Utsockne.	Summa förmedladt.	Hveie.	Råg.	Korn.	Hafra.																													Blandskid.	Åter.	Potatis.		Hästar.	Oxar.	Kor.	Ungboskap.	Får.	Svin.	Götter.	Efter 1sta Artikeln.	Efter 2dra Artikeln.						Efter 3dje Artikeln.	Brännvins-brännings-afgift.	Summa.	Jordeboks- och Hem-mantals-ränta.						Krono- och Kyrko-tionde.	Afrad.	Mantals-penningar.	Gernings-ören.	Summa.	Pastorers.	Kapellaners.	Kyrkobetejnings.	Summa.																																		
																																																			Efter 2 §.	Efter 19 och 21 §§.	Tunnor hardt Korn enligt 22 § sista mom. Bevillnings-Förordn. för år 1841.	Efter 3dje Artikeln.																					Efter 2 §.	Efter 19 och 21 §§.	Efter 3dje Artikeln.	Brännvins-brännings-afgift.	Summa.	Jordeboks- och Hem-mantals-ränta.	Krono- och Kyrko-tionde.	Afrad.	Mantals-penningar.	Gernings-ören.	Summa.	Pastorers.	Kapellaners.	Kyrkobetejnings.	Summa.																			
Laholms Fögderi	681 ¹ / ₁₄₆	118 ¹ / ₁₈₀	36 ¹ / ₂	136 ¹ / ₃	283 ¹ / ₃₀₀	644 ¹ / ₈₀	869 ¹ / ₂	161	483	156	373	466	1,639	35	4,141	3,168	6,026	3,703	63	10,265	154	18,346	11,586	20,611	11,669	253	56,069	2,999	3,096	8,713	4,735	19,347	2,464	114	2,100,000	—	—	4,579	—	518	12	7	5,437	5	2	73	17	11	10	33	6	4,982	18	4	15,600	39	8	11,476	37	10	5,521	33	8	804	—	—	3,394	36	—	10	—	21,207	11	6	384	—	—	5,488	16	—	7,844	32	—	391	32	—	1,322	—	—	9,558	16	—	4,091	16	—	1,976	16	—	3,730	32	—	2,080	20	—	64,117	23	2	
Halmstads dito	201 ¹ / ₁	146 ¹ / ₃₂₀	21 ¹ / ₂	99 ¹ / ₂	319 ¹ / ₃₀	788 ¹ / ₁₃₀	908 ¹ / ₄	414	477	72	218	543	1,724	215	5,244 ¹ / ₂	6,104 ¹ / ₂	7,401	5,597	157 ¹ / ₂	10,118	1,101 ¹ / ₂	27,388	23,203	30,119	22,370	791 ¹ / ₂	91,072	3,271	4,993	11,733	8,422	20,483	7,801	330	2,283,940	—	—	3,733	24	—	723	33	5	6,292	7	4	—	—	—	6	—	5,659	26	2	16,434	42	11	11,044	16	—	5,697	20	8	2,060	34	2	3,386	12	—	21	4	—	22,209	38	—	1,042	12	8	12,218	—	—	18,867	—	—	1,202	—	—	1,146	—	—	21,215	—	—	7,697	—	—	4,989	28	—	7,420	24	—	5,704	25	—	98,931	27	5
Warbergs dito	279 ¹ / ₃₀₀	125 ¹ / ₃₀	7	19	283 ¹ / ₂₄	715 ¹ / ₁₄₄	869 ¹ / ₂₄	330	354	97	194	418	1,393	174	3,221	7,053	5,338	2,037	92	7,193	701	12,928	26,874	16,040	6,139	292	42,978	4,253	4,190	9,823	7,242	9,189	3,027	805	1,925,000	—	—	1,967	18	—	391	13	2	5,051	11	10	—	—	—	—	—	3,240	25	6	10,650	20	6	14,317	25	5	2,395	32	—	4,508	5	9	2,752	—	—	12	—	23,985	27	2	3,929	47	8	11,073	16	—	16,294	32	—	1,791	40	—	1,787	8	—	19,873	32	—	6,680	4	—	679	—	—	4,395	—	—	9,187	2	—	90,454	5	4	
Fjäre dito	391 ¹ / ₁₅₂	80 ¹ / ₁₅₂	14	65 ¹ / ₂	217 ¹ / ₈	768 ¹ / ₈	909 ¹ / ₂	346	319	68	192	385	1,310	365	671 ¹ / ₂	7,520 ¹ / ₂	5,217 ¹ / ₂	5,550 ¹ / ₂	289 ¹ / ₂	5,216 ¹ / ₂	1,891 ¹ / ₂	2,985 ¹ / ₂	23,127 ¹ / ₂	13,399 ¹ / ₂	16,864 ¹ / ₂	1,235 ¹ / ₂	40,853 ¹ / ₂	3,588	1,093	7,547	3,659	11,047	5,435	—	2,206,532	32	—	2,420	18	—	426	36	—	7,543	41	—	—	—	—	—	—	954	21	6	11,345	20	6	4,934	8	1	678	42	6	3,612	47	9	3,386	12	—	33	—	12,665	14	4	73	32	—	7,635	6	—	10,516	47	—	2,237	42	—	1,814	16	—	14,589	9	—	1,625	24	—	4,107	23	—	5,273	35	—	5,709	12	—	63,024	31	10	
Summa	941¹/₂₂₈	471¹/₈₀	78¹/₂	320¹/₂	1,103¹/₂₀	2,916¹/₈₀	3,556¹/₂	1,251	1,633	393	977	1,812	6,066	789	13,277¹/₂	23,846	23,982¹/₂	16,887¹/₂	602¹/₂	32,792¹/₂	3,848¹/₂	61,647¹/₂	86,792¹/₂	80,219¹/₂	57,062¹/₂	2,572¹/₂	230,972¹/₂	14,111	13,376	37,840	24,058	60,066	18,727	1,249	8,515,472	32	—	12,720	12	—	2,059	47	2	24,324	17	4	73	17	11	16	33	6	11,836	13	6	51,031	27	7	11,792	39	4	14,693	32	10	10,985	30	8	12,919	12	—	76	—	89,967	43	—	5,429	44	4	36,414	33	—	53,523	15	—	5,643	18	—	6,069	24	—	65,236	9	—	20,093	44	—	11,752	19	—	20,819	43	—	22,681	11	—	316,527	39	9

Hallands Läns Lands-Kontor den 22 Mars 1850.

H. J. Klewerström.